

GRAMOFON İĞNESİ

SELİM İLERİ

Yıldız Kenter'i nasıl nitelemek gerekir? Türk tiyatrosunun çok önemli bir sanatçısı olduğunu bir kez daha yinelemeye elbette gerek yok. Sinemaya emekleri de biliniyor. Sözgelimi Halit Refiğ'in yönettiği 'Hanım' filmi. Bu yapım son dönem Türk sinemasının en güzel filmlerinden biriydi. Kansere yenik düşmeye mahkûm, cumhuriyet aydını Olcay Hanım, beyaz kedisi için bugün çürük çanak İstanbul'nda şefkatli bir sığınak arıyordu. Yıldız Kenter'in başarılı oyunu beni büyülemişti.

Ama biraz eski yıllara dönmek istiyorum. Radyo yıllarına. Nitekim bu radyo yıllarını söyleşimiz sırasında Yıldız Hanım'a da soracağım. Radyonun sevilen dizisi 'Uğurlugiller', orta halli İstanbul ailesini nice zamanlar Kent Oyuncularının sesinden yaşatmıştı. Yıldız Hanım 'anne'yi seslendiriyordu. Daha da eski yıllar şimdi kulağımda yankıyor: Radyo Tiyatrosu, perşembe geceleri, saat 21.00'de. Tennessee Williams'ın 'Sırça Köşk'ü. Bu kez adamakıllı trajik bir dünya. Bu oyun birdenbire yazar olma özellikleri uyandırıyor bende. Yıldız Kenter yine 'anne'dir. Mutlaka yazar olmalıydım. Bir de hiçkırı hiçkırı ağladığımı hatırlıyorum...

Yıl 1995, Haziran ayı. "Radyo" diyor Yıldız Hanım, "bizim yetişmemizde büyük rol oynamıştır. Biz radyo çocuklarıydık. Televizyon görsel olduğu için belki ileri bir teknolojiyi yansıtıyor, ama radyonun yaratıcılığı yönelten, hayal gücünü çalıştıran bütün imkânları da silinip gitti."

- Peki, radyoyla yetişen Yıldız Kenter'in tiyatro futkusu, sahne serüveni nasıl başlamıştı?

On bir yaşındayken Ankara Radyosu'nda 'Ayşe Abla Çocuk Kulübü'yle başladım. Sonra Halkevi Korosu'na ve temsil koluna girdim. Ortaokulu bitirince konservatuvaya girmek istedim; beni bıraktılar. Bir yıl lise okudum; fakat

zorunda kalıyor. Memleketimizin yüzde yetmiş genç ve bu ciddi rakamın eğitimi konusunda bir sekiz yıl bile gerekli görülüyor. Biz bu artan nüfusa hiç yardımcı olamıyoruz, bakamıyoruz. Yozlaşma, her yerden patlak veriyor.

- Başka konuya geçiyorum. Kent Oyuncuları Çehov oynadı, 'Martı' yı, 'Üç Kızkardeş' ilk sizlerden izledik. Bizim kuşak sizlerden izledi. Sonra Turgenyev, 'Babalar ve Oğullar'... Rus klasiklerine bu ilginiz nereden geliyordu? Benim kendimce bir tahminim var, ama...

İlk gençlik çağlarımızda hep Dostoyevski, Çehov, Tolstoy, Turgenyev okurduk. Milli Eğitim Bakanlığının klasiklerinde, bu eserler duyarlı tercümelemlerle yayımlanmıştır. Hepsini büyük zevkle okurduk. O dünyalarla, o dünyaların içinde yetiştik. Bu eserlerde merhamet, acı, insanca her şey vardı. Öyle sanyonur ki insan gençliğindeki güzellikleri bir de sahnede tadabilmek istiyor. Çehov'u oynamak bizim için şerefti.

- Ben, o dönem Rus yazarlarının, Çarlık Rusyası yazarlarının eserlerinde bizim hayatlarımızın, sıkıntılarımızın, acılarımızın yansımaları görürüm. Çehov oyunları, oradaki temenniler, bugünü-müze ışık tutuyor gibime gelir...

Elbette. Muhakkak. O romanlarda hep bir 'kvas' içilir, hep 'bir kadeh kvas' sözü geçer. Sonradan Sovyetler Birliği'ne gittiğimizde ben kvas diye tutturmuş-tum; fakat her şey değişmiş, kimse bilmiyor, şaşırırlar. O romanların, o eserlerin bizdeki, belleğimizdeki yaşamaları daha yoğun kalmış...

- Sanatçı Yıldız Kenter, birtakım tartışmalardan, polemiklerden uzak kalmaya dikkat etmiştir. Ama zaman zaman bu türden sorunlar da karşınıza çıktı. Bir 'öztürkçe' tartışması hatırlıyorum. Başınız epey ağrıdı mı?

Çok! Yargılandığımız ve mahkûm edildiğimiz bir olay olmuştu. O zaman Nazlı Ilıcak Hanım Türkçe konusunda bir toplantı için bizi çağırmıştı. Ben, ta-

Yıldız Kenter'le yıllar...

çok mutsuzdum. Tiyatroydaydı aklım fikrim. Sonunda babam yardımcı oldu. Sınava girdim, kazandım. Konservatuvaya başladım. Şimdi düşündüğümde mesleğimi çok küçük yaşta zaten seçmiş olduğumu ayırt ediyorum... Bu arada bana çok yardım eden Ağah Hün, Neriman Hün vardı, onları hiç unutmam. İkisi de öldüler, ikisine de büyük vefa borcum var.

'Pişman olan bir insanım'

- Araya yıllar girdi. Yıldız Kenter, bugünkü Yıldız Kenter oldu. Bununla birlikte pişman olduğunuz günler, zamanlar olmadı mı? Tiyatronun ağır yükünden bunaldığınız, 'Başka bir meslek seçseydim' dediğiniz anlar olmadı mı? Çünkü zor bir serüven...

Ben aslında pişman olan bir insanım. Bazıları yaptıkları hiçbir şeyden pişmanlık duymazlar. Ben öyle değilim, yaptıklarımın pek çok zaman pişman oldum. Ama oyunculuktan asla; tiyatrodan hiçbir zaman pişmanlık duymadım. Bu bakımdan çok şanslı bir insanmışım. Bir defa çok genç yaşta girdim bu işe; çok değerli hocalarım oldu. Güzel bir dünyanın içinde var oldum. Tiyatroculuğu seçtiğiniz zaman bunun acılarına, kahırlarına, sizi düşürdüğü gülünç durumlara, berceksizliklere, rollerle büyük ödemişenize katlanmanız gerekir. Bütün o terlemeye, yorulmaya karşı başarıydı olduğunuz zamanlar söz konusudur. Ama hiçbir bende pişmanlık uyandırmamıştır. İlk 'On İkinci Gece'yle sahneye çıkmıştım. Parlak bir öğrenciyken sahneye çıkınca bir balon gibi şişmiş olduğumu, iğne batırılmaz anladım. Öyle bir söndüm ki süründüm, üç-dört yıl her şeye yeniden başlamak, her şeyi sahne pratiği içinde anlamak, çözümlenmek gerekti. Çok acı çektim o ilk yıllar... Sonra hocam Cüneyt Gökçer'in bana güvenmesiyle oynayabildiğim 'Miras'la bir parça ayaklarının üstünde durmaya başladım. Ondandır düşünmek gayem oldu, ama mümkün değil tabii...

- Şimdi sizin yetiştiğiniz yıllarda, hatta daha öncesinde tiyatrosunun bambaşka bir itibarı vardı. Bugünün değerler skalasında tiyatro, ne yazık ki aynı yerde değil. Söylediklerime katılıyorsanız, bunu nasıl yorumlamak gerekir? Tiyatronun ikinci planda kalmasının sebebi ne?

Tiyatroya başladığım dönemde basınıyla, seyircisiyle, sanatçısıyla, politikacılarıyla iç içe geçmiş bir güç vardı. Bu çok güzel bir şeydi. Mesela hem İnönü hem Celal Bayar tiyatro izlemekten samimi bir zevk alırlardı. Her ikisi de oynanan oyunların hemen hepsine gelirlerdi. Devlet adamları, tiyatro sanatının önemini gerçekten bilen kişilerdi. Operayı, müzik sanatını adeta teşvik ederlerdi. Onların bu teşvikleri hem basını hem seyirciyi etkilerdi. Yani itibar kazandırmak istediler, itibarı olmayan bu güzelim mesleğe...

Tiyatro adamının kişisel adamını

- Neden itibarı olmasın ki?

Tabii ki itibar yoktu. Taa eski çağlardan beri. Tiyatrocuyla şahitlik bile yapılmazdı. Bir hafife alınan tarafları da sürüp gitmiştir. Mesela ben İstanbul'a göz ettiğimde, Ankara'dan geldiğimden uzun süre bana ev vermediler...

- İnanılır gibi değil!

Sonra ustalarımızın, 'Darülbeydi' dediği ilk ustaların acı çektiklerini, toplum hayatında kendilerini kabul ettirebilmek için ne emek verdiklerini düşünüyordum da içim titriyor. Hâlâ da size iltifat ederlerken 'büyük sanatçı' filan derlerken içten olanla içten olmayanı sezebiliyorsunuz. Öyle garip ses tonlarıyla "Buyrun Yıldız Hanım, şöyle oturun..." denildiğinde o söyleyişteki ulufe dağıtışı, he-

men fark edersiniz. Buna bazen en aydın kişilerde bile rastlıyorum.

- Yetişme yıllarınızda siz nasıl algıladınız sanatçıları?

Ben sanatçılara âşıktım. Çocukluğumdan beri âşik olduğum bir topluluk vardı, sanatçı topluluğu. Onları görebilmek için konservatuvanın önüne giderdim. Onları Cebeci'de, Ankara'da yürüyüş yaptıkları zaman takip ederdim. Yani onlar, benim için üstün kişilerdi. Sanatçı o kadar çok insan tanımak mecburiyetinde, o kadar çok insanı yem gibi yutup özümsemek durumunda ki onlarda her insan için, her insan tutumu için öğrenilecek çok şey vardır diye düşündüm. Öfkelenmeler bile kavga etmezler, öfkelerini yeniük düşmezler, kiskanırlar, ama kiskançlık duygusunu çok iyi bildiklerinden kiskançlıktan tiksiniyorlar diye düşündüm. Tabii büyük yanlışlara düştüğüm, büyük hayal kırıklıklarına uğradığım da oldu.

- Bu hayal kırıklıklarından söz açsak...

Ne gerek var? Geçmişin acılarını tebesümle anmalıyız.

- Günümüzün dünyası da hayal kırıklığı uyandırıyor mu Yıldız Hanım? Her

kafa yorma imkânıdır. Annem-babam yatmadan önce mutlaka kitap okurlardı. Bizler alamadığımız kitapları değil tokuş ederdik. "Sen ne okudun, onu okudun mu", bu sorular çok hoş bir yarıştı aramızda. Şimdi kitap okuma yarışının yerini spor ayakkabısı, filan marka tişört ve benzerleri aldı...

'Üç Türk yazarının adını sayın'

- Bu tarz hevesler, nasıl olup da son yirmi, yirmi beş yılda herkesi sarıp sarmaladı? Bunu neye bağlıyorsunuz?

Şimdi konservatuvaya giren öğrenciler soruyor, "Üç Türk tiyatro yazarının adını sayın..." diyor. Çok çok bilen ancak iki ad sayabiliyor. İstekler, talepler bambaşka. Klasik tiyatroyu bilemek bir baz edinmek. Mesela 'Hamlet'ten bir sahne çalışılmış, ama kimse Hamlet'in bütünü okumuyor, yalnızca o sahne... "Claudius kimdir, Gertrude kimdir" diyorsunuz, bakıyor... Bir piyeste rolünü ortada başlayabilir, ama başını ve sonunu da bilmek zorundasınız. Oysa bu çaba gereksiz sayılıyor. Bunlar yaşamımıza da geçti. Biz bugünü yaşıyor görünüyoruz, ama dünü bilmi-

sin, yıpranmasın diye emek veririm. Gerçek sanatçılığı, gerçek tiyatroculuğu, sinemacılığı da korumak gerekiyor. Elbette Nejat Uygur, çok önemli bir sanatçı. Jestleri, mimikleri plastik kıvraklığı, elbette onu bir geleneğin önemli temsilcisi yapıyor. Bunun yanı sıra Nejat Uygur, tiyatrosunu tek başına kurmuş, yürütmüş, ayakta tutabilmiş insandır. Yani emek vermiştir, gerektiğinde bile satmıştır, gerektiğinde tuvalet temizlemiştir. Tıpkı bizim gibi. Tıpkı bizim yaptığımız gibi. Bu emek, bu çaba sizi sanatçı olarak sağlam bir temele oturtuyor. Onu kimse, hiçbir şey kolay kolay bozamaz artık. Bugün şurada burada, televizyon kanallarında yapılan maskaralıkların arkasında ne öyle bir geleneksel çizgi var ne emek ne çaba.

Çehov oyunları

- Emek ve çaba sizce niye kimseyi ilgilendirmiyor?

Şimdi Nejat Uygur dediniz. İnanılmaz zamanlama gücü olan, her şeyini tek başına götürmüş, bunca yıl o üslubu götürmüş, direnmiş bir insan. Hayranlık duyuyorum. Ama çok ağır bedel ödemiş-

ti. Melih Cevdet Anday'ı, Haldun Taner'i, Necati Cumal'ı çağırılmalarının daha uygun olacağını söylemişim. Ben, "Bu kadar insan varken Türk dili konusunda bilimsel açıdan konuşmak istemem" dedim. Haldun Bey'le konuşmuşlar, Haldun Bey kabul etmemiş. Necati Cumal'ı Bey'le konuşular mı, bilmiyorum. Tekrar bana telefon ettiler; "Onlarla maalesef olmuyor" dediler. Ben, "Yine konuşamam, fakat örnekler okuyabilirim" dedim. "Şinasi'den okuyabilirim, Orhan Veli'den ve bugünden bir metin okuyabilirim" dedim. Benim yaptığım bu. Ve Orhan Veli'nin pırlı pırlı bir dili olduğunu vurgulamak. Benim bütün yaptığım bu. Fakat değişmiş görüşlerin çatıştığı bir ortamda bu tutumumuz bin çeşitli yere çekildi. Çok hırpalandım, çok üzülüdüm. Yaptığıma hiç pişman değilim, ama hak etmediğim sözlerle karşılaştım.

- Bu türden bir tartışma da galiba karşıya açıldı. Demekinde Osmanlıca'yı bir de öztürkçeyi, uydurma dil yanlış olarak suçlanmştınız, yanlış mıydı?

Hem de büyük Türk şairi Behçet Necatigil'in çevirisiyle. Bu tokadı, daha önce yemiştim. Rahmetli Necatigil, bizim ilk Çehov oyunumuz 'Martı' yı çevirmişti...

- Evet, eşsiz bir çeviridir...

... Ve ilk defa bazı sözcükleri biz orada söyledik: Mutlu, mutsuz, ilginç... Çok güzel bir çeviridir. Fakat o zaman da bir başka kesimden azar işitmiştik. Neyse bugün bunların hepsine sevgiyle, tebesümle bakıyorum Selim'ciğim.

- Sizin bir de yıllara bölünmüş sinema oyuncululuğunuz var. Sık sık olmasa da sürrekli film çevirdiniz...

Sinemayı çok seviyorum. Tiyatro oyuncululuğundan çok farklı. Tiyatroda bir bütünü aralıksız ve sırasıyla alıp götürmek durumundasınız. Sinema bir mozaik. Şimdi şu kadarnı candırıyor sunuz, şimdi şu kadarnı yaşatmaya uğraşıyorsunuz. Mozağin taşlarını birer-ikişer döşemek beni inanılmaz şekilde dindendiriyor. Çocuk gibi seviyorum. Sonra tabii yüzünüzü çok başka türlü kullanma imkânına sahipsiniz. Bu da bambaşka bir deneyim oluyor. Bir de sinema, siz çok başka çevrelere alıp götürüyor.

- Tanık olabildiğim kadarıyla Yıldız Kenter çalışkan, çok çalışkan bir sanatçı. Bu yönünüz nasıl gelişti? Çalışmak, alınteri dökmek de toplumuzdan uzaklaşan özellikler.

Bir defa çalışmayı çok seviyorum. Mesleğimi, işimi hayatımın ta kendisi kabul ediyorum. Çalışmak insanoglunun en güzel mutluluğu. Hiçbir çalışma, boşa gitmez. Bunu öğrencilerime de sık sık söylerim. Sıkıcı, yorucu gelebilir çalışmak; alışınca, tadına varınca kadar. Bakarsınız, yarın, "Bugün boşuna beni yoruyor" dediğiniz bir çalışma, başka ve çok gerekli bir çalışmanın desteği olup çıkmıştır. Kolay, kestirme yollara kendinizi vurdunuz mu, kazanmış gözükürken hep kaybediyorsunuz. Oysa bizim yeni birçok şeyi öğrenmeye ihtiyacımız var. Eski birçok şeyi öğrenmeye daha da çok ihtiyacımız var. Öğrenmek hiçbir yaşta sona ermediğine göre, çalışmak da hiç bitmiyor. Ve sonuna kadar mutlu olma şansımız da azalıyor.

Dediğim gibi haziran akşamıydı, bir ustayla karşılıklı oturmuş, yılları konuşuyorduk. Alçakgönüllü, ama ilkeci; sevgi dolu, ama sevceği şeyleri özenle seçen Yıldız Kenter'i biraz daha yakından tanıma fırsatı buluyordum. Yazık ki yazıya seslerin tınısı geçirilemiyor. Yıldız Hanım'ın kendisini yetiştiren hocalarından, büyüklelerinden söz açarken o içten coşkusu, sesinin tınısına yansımış kadirbilirliği, haziran akşamında cırıyıp gider diye çok korkmuşum. Yanılmışım; hepsi yine çinlayıp duruyor...

(Fotoğraflar: UĞUR GÜNYÜZ)

şeyin bir rulet masası başında geçtiğini düşünüyorum bazen. İnsanları artık sanat, kültür, edebiyat, tiyatro büyülemiyor, markalar büyülüyor, dolar alım-satımı, borsa, otomobil, bulaşık makinesi büyülüyor...

Elbette. İnsanlar çağlarından, dönemlerinden etkileniyorlar. Gençler daha çok etkileniyor. Çaresiz, bugün markaların dünyası yaşanacak. Dün çok farklıydı. Toplum belirleyen ekonomik düzey, orta halli ailenin düzeyiydi. Orta halli insanlar, toplumun büyük çoğunluğunu oluşturuyor. Benim gençliğimin çağı bir para çağı değildi. Belki fakirlik yine vardı, ama zengin-fakir ayrımı böylesine keskin değildi. Şimdi zengin markaları kullanıyor, fakir de o markaların hayalini kuruyor... Yetişme yıllarımda televizyon olmadı için kitap tek seçeneğimizdi. Kitap okumak, ne okursanız okuyun, bir düşünme, biriktirme, üzerinde

yoruz, yarını düşünmüyoruz. Halbuki dünü bilmeden, düşünmeden, hatırlamadan, bugünü yaşayamayız, değerlendiremeyiz. Durum böyle olunca, bugünden çok azımız tedirginlik duyabiliyor.

- Sanatın, yaratıcılığın yelpazesi de daraldı gibime geliyor. Şimdi genç insan televizyonda izlediği birbirinden bayağı, ürkünç dizilerdeki aktörlüğe özeniyor. Zaten para kazanmak sorunu da o işlerle çözümlenebilecek. Önlerinde başka istikbal yok. Dün öyle değildi. Edebiyatta; Kerime Nadir aşk romanı, Esat Mahmut Casusluk romanı, Reşat Nuri de edebi roman yarıyordu. Sanırım bu tiyatrodada böyleydi. Mesela bugün bir Nejat Uygur yetişiyor. Nejat Uygur yetişiyor, ama herkes komedyen geçiyor...

Kimse bir değeri korumak istemiyor. Mesela ben bir kitaba, bir elbiseye, bir şeye aşkla bağlanırım; onları korumak isterim. Elbiseyse söz konusu, eskime-

ti. O mücadele sizde iz bırakır, dışarıya aksetmez. Bu bedel, işte bedeli kimse ödemek istemiyor bugün. O yüzden de gelgeç başarılar olup bitiyor; başarı denenebilirse tabii.

- Çok kurcalıyorum, ama niye sizler bedel ödemeyi göze aldınız da günümüzde bedele falan yanaşılmıyor?

Şunu hep söylüyorum: Biz, ilköğrenimi, zorunlu öğrenimi, ilk eğitimi, bir türlü sekiz yıla çıkarıyoruz. Bazı başka türlü güçler engel oluyor adeta. Bu güçler gençlerimizi, çocuklarımızı kapıvırıyor ve eğitimsiz nesil bambaşka amaçlara yönlendiriyor. Bu güçlerin ayrıca madde güçleri de var, inanç güçleri de var. Asıl eğitim sağlama görevi her türlü imkândan, güzellikten yoksun kalmış genç insanlar; bedeli, bedel ödemeyi nereden öğrensin ki?! Bambaşka, çok acı bedeller ödemeye zorlanıyorlar. Toplum da bambaşka, çok acı bedeller ödemek